

De geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

door WILLEM TIP/deel 75

Noodgeld

De overgave volgt op 14 mei na de verwoesting van Rotterdam. Ook voor Westzaan beginnen nu vier lange oorlogsjaren. Het gemeentebestuur laat onmiddellijk na de overgave noodgeld drukken bij de Drukkerij Van Dijk & Allan. Het zijn biljetten van f 2,50, f 10,- en f 25,-, getekend door burgemeester Jantzen en gemeentesecretaris Schoenmaker. Het noodgeld blijkt echter niet nodig en wordt maar in een paar gevallen uitgegeven. Aanvankelijk lijkt het er nog op dat de bezetter Nederland met een zekere soepelheid tegemoet zal treden. De Nazi's rekenen erop dat de oorlog spoedig is afgelopen, net zoals ze dat eerder hoopten bij het begin van de Eerste Wereldoorlog. Nederland krijgt geen militair maar een burgerlijk bestuur. Aan het hoofd staat de rijkscommissaris Seiss Inquart. De schijn van soepelheid duurt echter maar kort. In februari 1941 hoort men met verontwaardiging van de eerste razzia's op de Joden in Amsterdam. Een staking is het antwoord van de bevolking. Ze wordt ogenblikkelijk en hard onderdrukt. Het protest heeft op de Nazi's niet de minste invloed, net zo min als de protesten die opklimmen na de grote razzia's in juli 1942. De Jodenvervolging behoort tot het meest onvoorstelbare van de Tweede Wereldoorlog. Zes miljoen Joden zullen uiteindelijk in de Nazi concentratiekampen omkomen.

Roof

Het Nazi bewind stelt zich geleidelijk in op een langdurig verblijf en ontwikkelt daarbij een stelsel van roof en wegvoering. Goederen en arbeidskrachten komen beter van pas in Duitsland. Benzineauto's rijden al heel snel niet meer. Men zoekt zijn toevlucht in gasgeneratoren. De Nazi's eisen ook de inlevering van waardevolle metalen zoals koper, nikkel en tin. Bijna alle Zaanse kerkklokken worden in het jaar 1943 afgevoerd. Daaronder is ook de klok van het Westzaanse raadhuis. De klok van de gereformeerde kerk in Westzaan-Zuid

heeft men nog op tijd kunnen laten onderduiken. Na de oorlog komt een aantal klokken terug, waaronder de raadhuis klok. Niet terug komt de eveneens geroofde kristallen lichter in de Westzaanse raadzaal. Na de oorlog zal men een nieuwe kroon moeten kopen. De brandstofschaarste stijgt. De levering van gas en elektriciteit wordt elk jaar minder en houdt tenslotte helemaal op (eind 1944 en begin 1945). Overall wordt gezocht naar hout en resten steenkool voor de blikken noodkacheltjes. Voor de oorlog heeft men al veel bomen langs de smalle dorpswegen omgehaald. Nu verdwijnen de laatste.

Zwarte handel

De schaarste leidt ook tot steeds meer diefstal van goederen. Gewone burgers zijn meestal het slachtoffer. Zo vermist de Westzaanse boer Jan Oudkerk op een dag een varken, Jaap Hotting vermist een aantal fietsbanden, brandstoffenhandelaar Kesselaar vermist kolen, landbouwer Hoogmoed vermist 14 mud tarwe, zuster Greveling vermist kolen, boer Ham in de Middel vermist 3 schapen.

Deze en andere goederen brengen op de zwarte markt hoge prijzen op: een mud tarwe de onvoorstelbare prijs van f 1000, een mud aardappelen f 140, een pond boter f 60,-, een liter melk f 2,50, een liter gasolie f 25,-, een liter petroleum f 40,-, vijftig gram shag f 10,-, één sigaret f 0,35, een sigaret 'Miss Blanche' f 2,50.

Het geld wordt op deze wijze snel minder waard. Wie het niet wil uitgeven op de zwarte markt zet het vast als spaargeld. Eind 1945 is het gespaarde bedrag 1,7 miljoen gulden.

Bonnen

Alle goederen waaraan een tekort is zijn alleen nog tegen inlevering van een bon te krijgen. De huishoudens krijgen te maken met talrijke bonkaarten. De winkeliers hebben op hun beurt de bonnen weer nodig om hun voorraad aan te vullen.

De vijf katten van de Coöperatie

De Coöperatie aan de Kerkbuurt heeft aan de bonnen veel werk. Ze moeten worden opgeplakt, waarna ze voor de inkoop kunnen dienen. Eenmaal gaan

de vijf katten van de familie 's nachts met de opgeplakte bonkaarten stoeien die voor de kachel liggen te drogen. De volgende ochtend moet de beheerder van de Coöperatie, de familie Ten Wolde vervolgens met veel hulp alle kaarten herstellen.

Dwargarbeid

Veel mannen worden gedwongen te gaan werken in Duitsland. Wie geen 'Ausweis' kan bemachtigen moet zich melden. Niet melden en onderduiken betekent een groot risico. Onderduikers worden zwaar gestraft en degenen die hen helpen ook. In de eerste drie oorlogsjaren is het aantal te werk gestelden niet minder dan 370 duizend. Als op 29 april 1943 de plannen voor nieuwe wegvoeringen worden bekendgemaakt, breekt er een proteststaking uit. Eerst in Twente, later in heel Nederland. Ook bij de blikfabriek in Krommenie legt men het werk neer. Het weerwoord van de Nazi's is meedogenloos zoals eerder bij de Februaristaking van 1941: fusilades. Vier inwoners van Krommenie en Assendelft worden op 2 mei 1943 omgebracht.

Het uitdelen van pakketjes hout van de houthandel Rote. Deze stapeltjes hout werden uitgedeeld in de winter van 1944-1945.

Beeld: Westzaanse digitale beeldbank